

Андрій Іванович Шаповал,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу археографії
Інституту архівознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
ORCID: 0000-0003-1188-5142
e-mail: shai196@ukr.net

«ТІЛЬКИ У ВАС Я ЗНАЙШОВ ВІДГУК НА ТІ ЗАЦІКАВЛЕННЯ, ЯКІ ОСТАТОЧНО ЗАВОЛОДІЛИ МНОЮ»: З ЛИСТІВ В. М. ПЕРЕТЦА ДО П. Г. ЖИТЕЦЬКОГО

Мета роботи. Проаналізувати листи українського та російського філолога, дослідника давньої української літератури, академіка Петербурзької та Всеукраїнської академії наук В. М. Перетца до видатного українського історика літератури, мовознавця, етнографа, лексикографа, педагога, члена-кореспондента Петербурзької академії наук П. Г. Житецького, що зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні біографічного, проблемно-хронологічного, конкретно-історичного, історико-системного, соціально-психологічного, просопографічного й порівняльно-історичного методів. Зазначений методологічний підхід дозволяє проаналізувати листи В. М. Перетца до П. Г. Житецького для розкриття наукової співпраці між ученими. **Наукова новизна** дослідження полягає в уведенні до наукового обігу листів академіка В. М. Перетца до П. Г. Житецького, що зберігаються у фонді І «Комплексний фонд "Літературні матеріали"». Зібрання літературних творів і документів поч. ХІІ–ХХ ст.» Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і доповнюють відомості про життя, діяльність і творчість учених. **Висновки.** Цінним джерелом для розкриття становлення В. М. Перетца як вченого та дослідника історії давньої української літератури є комплекс його листів до П. Г. Житецького, що досі залишався поза увагою наукової спільноти. Аналіз епістолярних документів дає змогу зробити висновок про значний вплив П. Г. Житецького на формування наукових зацікавлень В. М. Перетца та розвиток його наукової діяльності. Всебічна підтримка П. Г. Житецьким науково-організаційної діяльності В. М. Перетца сприяла утвердженню останнього в українському науковому співтоваристві. Листи розкривають багаторічну плідну співпрацю та щире дружбу між видатними вченими, основою яких була любов до української літератури і науки.

Ключові слова: В. М. Перетц, П. Г. Житецький, наукова співпраця, епістолярна спадщина, філологія.

Актуальність теми дослідження. Епістолярна спадщина видатного філолога, дослідника давньої української літератури, академіка Петербурзької (з 1914 р.) та Всеукраїнської (з 1919 р.) академії наук Володимира Миколайовича Перетца (1870–1935) є важливим джерелом дослідження його життя та діяльності, а також співпраці вченого з українськими науковцями і громадськими діячами.

Поза увагою дослідників досі залишалося листування В. М. Перетца з видатним українським істориком літератури, мовознавцем, лексикографом, етнографом,

педагогом, громадським діячем, членом-кореспондентом Петербурзької академії наук (з 1898 р.), дійсним членом Історичного товариства Нестора-літописця (з 1879 р.), Наукового товариства імені Шевченка (з 1903 р.) та Українського наукового товариства в Києві (з 1906 р.) Павлом Гнатовичем Житецьким (1837–1911), з яким Володимира Миколайовича протягом багатьох років єднали спільні наукові інтереси та дружні стосунки.

Епістолярні документи вчених зберігаються в архівах Росії та України, зокрема в особовому фонді В. М. Перетца в Російському державному архіві літератури і мистецтва (листи П. Г. Житецького за 1900–1906 рр.) [1] та в комплексному фонді І «Літературні матеріали» в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ): листи В. М. Перетца за 1900–1908 рр. [2].

Аналіз останніх публікацій. У літературі останнього часу з'явилася низка публікацій, присвячених дослідженню епістолярної спадщини В. М. Перетца [3]. У працях крізь призму епістолій ученого висвітлюються лакуни в житті та діяльності як В. М. Перетца, так і науковців, з якими він співпрацював [4]. При цьому дослідники звернули увагу на наукову співпрацю видатного філолога і з вітчизняними вченими та літераторами [5], і з тими науковцями, які працювали за кордоном [6].

Мета дослідження. У цій статті ми ставимо за мету на основі аналізу листів В. М. Перетца до П. Г. Житецького, що зберігаються в ІР НБУВ, дослідити багаторічну наукову співпрацю та творчі стосунки між видатними вченими-філологами.

Виклад основного матеріалу. Зберігся 31 лист, які В. М. Перетц надсилав П. Г. Житецькому до Києва із Санкт-Петербурга, станції Окуловка та с. Васильково Новгородської губернії, Києва і станції Ворзель, а також швейцарської Лозанни. Крайні дати документів: 26 вересня 1900 р. – 8 липня 1908 р.

У листах відображено, передусім, наукову співпрацю між ученими, що тривала від часу їхнього знайомства, яке відбулося влітку 1900 р. в Києві, й до останніх років життя П. Г. Житецького.

У середині 1890-х років В. М. Перетц зацікавився питаннями історії української літератури, особливо українською віршовою поезією XVI–XVIII ст. та українською драматичною літературою XVII–XVIII ст. З метою дослідження київських рукописних зібрань він регулярно приїжджав до Києва, де влітку 1900 р. познайомився з П. Г. Житецьким, який з увагою поставився до праці молодого вченого. Про це дізнаємося з листа, який В. М. Перетц надіслав П. Г. Житецькому 26 вересня 1900 р., маючи намір налагодити з ним наукову співпрацю [7, арк. 1]. Однак на перший лист, надісланий Павлу Гнатовичу, В. М. Перетц відповіді не отримав. Як з'ясується з подальших листів, П. Г. Житецькому, який доглядав тяжкохвору дружину, тоді ніколи було й угору глянути. Проте В. М. Перетц, не знаючи про сімейні обставини П. Г. Житецького, але «повний вражень» від особистої зустрічі з київським ученим і будучи переконаним у «доброму ставленні» до нього Павла Гнатовича, а також маючи непереборну потребу в обговоренні з більш досвідченим колегою своїх наукових досліджень, надіслав до Києва у грудні того ж року ще одного листа [8]. На цей лист П. Г. Житецький уже відповів, що й стало початком регулярного обміну листами між ученими.

З листів дізнаємося, що своїми попередниками та вчителями на ниві дослідження питань історії української поезії та драми В. М. Перетц вважав П. Г. Житецького та українського літературознавця Миколу Івановича Петрова (1840–1921). Володимир Миколайович неодноразово наголошував, що у своїй науковій діяльності «йде по їхніх стопах» [7, арк. 1–1 зв.; 9, арк. 1–2]. А в листі від 6 березня 1906 р. В. М. Перетц констатував, що саме їм «багато чим зобов'язаний» у науці [10, арк. 1 зв.]. У наступному листі до П. Г. Житецького Володимир Миколайович зазначив: «Дякую ще раз за заохочення та підтримку в моїх працях. Ви знаєте, що на тому полі, де я працюю, крім старших моїх попередників зараз майже нікого нема» [11, арк. 1]. Додамо, що про наукову співпрацю В. М. Перетца з М. І. Петровим нами написано окрему статтю [12].

У листі від 26 вересня 1900 р. В. М. Перетц повідомляв, що вислав П. Г. Житецькому свою книгу, яка була присвячена «питанням історії малоросійської поезії та долі її у великоросійському середовищі» [7, арк. 1]. Напевне, тут ідеться про працю В. М. Перетца «Історико-літературні дослідження і матеріали. Т. 1. Із історії російської пісні», де розглядаються питання розвитку та історичні зв'язки української та російської віршової й пісенної поезії у XVI–XVII ст. Це була магістерська дисертація В. М. Перетца, яку він захистив у Санкт-Петербурзі в 1900 р. Надсилаючи працю на розсуд П. Г. Житецького, молодий дослідник очікував на її об'єктивну оцінку. Зокрема, в листі Павлу Гнатовичу він зауважив: «Ви більше чим хто інший можете бути суддею, оскільки вона (книга В. М. Перетца. – А. Ш.) являє собою корисне і не небезкорисне явище в області іст[орії] літературної» [7, арк. 1]. Водночас, щоб упередити критичні зауваження з боку П. Г. Житецького, Володимир Миколайович звернув увагу на те, що у своїй праці свідомо обійшов питання, які раніше досліджувались як самим Павлом Гнатовичем, так і М. І. Петровим [7, арк. 1–1 зв.].

В. М. Перетц також «по секрету» повідомив П. Г. Житецького, що книгу «Історико-літературні дослідження і матеріали. Т. 1. Із історії російської пісні» Петербурзькою академією наук висунуто на Макаріївську премію, і в академії постало питання про призначення рецензента праці. На думку Володимира Миколайовича, з цим питанням, найімовірніше, звернуться до П. Г. Житецького, адже, як писав молодий учений Павлу Гнатовичу: «Знавців немає, крім Вас, та, мабуть, Франка. Якщо Вам запропонують, – не відмовляйтеся дати відгук: він підбадьорить мене до продовження роботи і вкаже, м[оже] б[ути], на багато з того, що я випустив з виду, входячи в неозоре море віршів» [7, арк. 2 зв.].

Щодо І. Я. Франка, то в листах В. М. Перетца до П. Г. Житецького знаходимо відомості, які проливають світло на деякі особливості наукових стосунків між українським письменником, який, будучи доктором філософії, очолював філологічну секцію Наукового товариства імені Шевченка у Львові (далі – НТШ), і В. М. Перетцом, що активно досліджував історію та взаємозв'язки української, російської й польської поезій. Розвиток співпраці між І. Я. Франком і В. М. Перетцом є однією із сюжетних ліній у листуванні останнього з П. Г. Житецьким, хоча й не дуже розлогою.

Як відомо, наукова творчість В. М. Перетца не пройшла повз увагу І. Я. Франка, який у «Записках Наукового товариства імені Шевченка» опублікував низку рецензій на праці Володимира Миколайовича. Зокрема, в шостій книзі «Записок НТШ» за 1900 р. побачила світ рецензія І. Я. Франка на дослідження В. М. Перетца «Малоруські вірші та пісні в записах XVI–XVIII ст.». У цій же книжці було вміщено й рецензію письменника на працю П. Г. Житецького «Енеїда» І. П. Котляревського в найдавніших списках її». Наведемо уривок із рецензії І. Я. Франка на розвідку В. М. Перетца, який цікавий ще й тим, що в ньому критик, відзначаючи сильні та слабкі сторони праці молодого автора, порівнював її з розвідкою П. Г. Житецького: «Обік розібраної вище праці д. Житецького визначається праця д. Перетца багатством нового матеріалу і гарним обробленням деяких частин. На жаль, цілість цієї праці досить хаотична. Не бачимо в ній ніякого плану, ніякого обмеження терену, ніякої поставленої і так чи сяк досягнутої мети. Автор не дбав ані про визискання всього звісного досі матеріалу, ані про його систематичне впорядкування, ані про якусь загальну характеристику. Обсяг його знання якийсь незаокруглений; бо коли загалом йому не можна відмовити ані ясності, ані широти погляду, то декуди він спотикається на дрібницях» [13, с. 41]. Деякою мірою ці помилки В. М. Перетца у «дрібницях», на погляд рецензента, були викликані слабким знанням дослідником української мови [13, с. 41].

Надто суворо критику одного з очільників НТШ В. М. Перетц сприйняв як необгрунтовану. Надіславши свою книгу до Києва, Володимир Миколайович просив П. Г. Житецького не судити суворо за можливі огріхи, як це зробив І. Я. Франко в «Записках НТШ», оцінюючи його дослідження про українські вірші. Особливо неприємно В. М. Перетца вразило звинувачення в незнанні української мови. Про це він написав у листі до П. Г. Житецького, з деякою образою зауваживши: «Невже не бачивши рукописів можна, як це робить Франко, так сміливо критикувати... Франко звинувачує мене, що я не знаю "української мови", – і далі Володимир Миколайович робить парадоксальний висновок, – імовірно тому, що я не пишу в галицьких виданнях» [7, арк. 1 зв.–2].

У листі від 2 грудня 1900 р. В. М. Перетц інформував П. Г. Житецького, що віднайшов «чудовий збірник, датований 1713 р. і складений о. єзуїтом Гінтовтом», в якому були «пісні релігійні та світські польською і малоросійською мовами й при цьому – з нотами!» [8, арк. 1–1 зв.]. Тут ідеться про збірник Л. Гінтовта і Д. Рудницького, який нині датується 1702–1716 рр. і містить як твори Д. Рудницького, так і популярні тоді в Речі Посполитій вірші-пісні, переважно з нотами. З 92-х текстів, записаних у збірнику, 19 були україномовними. Зрозумівши, що віднайшов невідомий науковому світу нотний збірник світських пісень початку XVIII ст., В. М. Перетц мав намір його опублікувати. При цьому, тримаючи в умі критичний відгук І. Я. Франка на здійснену ним публікацію українських віршів, В. М. Перетц запитував у П. Г. Житецького: «Невже у Франка підніметься рука на мене за таке відкриття тільки тому, що я не малорос, а просто людина без націон[альної] прикмети?» [8, арк. 1 зв.]. Додамо, що опису збірника Л. Гінтовта й Д. Рудницького

го була присвячена праця В. М. Перетца «Замітки і матеріали з історії пісні в Росії», що вийшла друком у 1901 р. у «Відомостях Відділення російської мови і словесності Академії наук». Ця публікація з описом збірника цінна ще й тим, що сам рукопис, який разом з іншими матеріалами колекції бібліотеки Залуських згодом було передано до Варшавської національної бібліотеки, згорів під час Варшавського повстання 1944 р.

Зі свого боку, В. М. Перетц уважно стежив за науковою діяльністю І. Я. Франка. У листі до П. Г. Житецького від 23 грудня 1902 р. він висловив захоплення, що І. Я. Франко опублікував українські вірші початку XVII ст., наголосивши: «Якщо й далі так піде, то ми скоро будемо мати у своєму розпорядженні для початкової історії малоросійської поезії солідний запас даних» [14, арк. 2]. А 10 січня 1903 р. В. М. Перетц надіслав І. Я. Франкові листа з пропозицією обмінюватися власними науковими працями. Між В. М. Перетцом і І. Я. Франком налагодилися листування та наукова співпраця, яку нами відображено в окремій статті [15].

Та повернемося до наукової співпраці між В. М. Перетцом і П. Г. Житецьким. Надіславши Павлу Гнатовичу книгу «Історико-літературні дослідження і матеріали. Т. 1. Із історії російської пісні», яку було висунуто на Макаріївську премію, В. М. Перетц висловив побажання, щоб поважний київський філолог став рецензентом його праці. Свою позицію молодий учений обґрунтував у листі до П. Г. Житецького від 12 грудня 1900 р., він, зокрема, зазначив: «Представивши свою працю на здобуття премії, [я] виявив бажання мати Вас її рецензентом... Кого ж я міг назвати іншого? Тільки у Вас я знайшов відгук на ті зацікавлення, які остаточно заволоділи мною» [9, арк. 1]. І далі Володимир Миколайович зауважив: «Як і всі люди я егоїст і бажаю вислухати від Вас краще строгий вирок, аніж от Жданова схвальний, але малоавторитетний» [9, арк. 1 зв.]. Звернемо увагу на те, що, високо оцінюючи фаховий рівень П. Г. Житецького, В. М. Перетц порівняв його статус у науковому співтоваристві зі статусом далеко не пересічного вченого, а відомого російського літературознавця та фольклориста, академіка Петербурзької академії наук Івана Миколайовича Жданова, який небезуспішно досліджував давню російську літературу у взаємозв'язку з іншими літературами, та, між іншим, був учителем російської мови і літератури в Миколи II та інших членів імператорської родини.

Відгукнувшись на прохання молодого філолога, П. Г. Житецький надіслав до Петербурзької академії наук рецензію на працю В. М. Перетца, якого в 1901 р. було нагороджено половиною Макаріївською премією. У листі від 6 грудня 1901 р. автор книги висловив П. Г. Житецькому «глибоку вдячність за відгук, що послужив підставою» для нагородження його академічною премією [9, арк. 1].

Варто зазначити що, як і передбачав В. М. Перетц, рецензія П. Г. Житецького була ґрунтовною, об'єктивною й містила чимало критичних зауважень. Після її публікації Володимир Миколайович щиро подякував навчителю за увагу до своєї праці. Зокрема, в листі від 8 квітня 1903 р. він зазначив: «Прочитав Ваш відгук у збірнику рецензій з присудження Макаріївської премії. Ну, і пошарпали

ж Ви мене. Але цього прочухана я виніс стоїчно, пам'ятаючи біблейське: "Навчи мудрого – і полюблять тя, навчи нерозумного – і зненавидять тя". Вважаючи за краще бути серед – якщо не мудрих, то хоча б хоч трошки не дурних – я, все ж таки, маю намір зробити Вам колись декілька заперечень. Бог дасть восени побачимося, – і тоді я спробую перед Вами захиститися, не перед публікою, а саме перед Вами. Тепер же можу сказати – не у комплімент, бо нагороду вже прису-джено, видано і витрачено (уви!), – а по совісті, що у нас ніхто такого розбору, окрім Вас, написати не зміг би. І як би не була строга така рецензія, – вже самі її розміри говорять про ту увагу, яку Ви знайшли можливим приділити мені. Дякую Вам від всієї душі» [17, арк. 1 зв.–2].

У листах В. М. Перетц регулярно інформував П. Г. Житецького про свої наукові знахідки та творчі плани. Так, у листі від 12 грудня 1900 р. він повідомив, що «зайнявся давнім театром», адже у нього «знайшовся цікавий польський матеріал – "Рождественська драма" XVII ст.», яка була подібна до давніх українських п'єс. Вивчення віднайденого матеріалу, на думку вченого, давало змогу поглибити знання з українсько-польських літературних взаємин. Крім того, у В. М. Перетца виникла ідея простежити паралелі в українсько-польських інтермедіях і російських народних заспівах з Архангельської губернії. Цих питань, як зазначив дослідник, на той час ще «ніхто не торкався, як і взагалі польських рукописів», за винятком кількох спроб польського філолога та історика культури О. Брюкнера [9, арк. 2–2 зв.]. «Шкода, – наголосив учений, – що у нас ніхто цим не займається!» [9, арк. 2 зв.].

В. М. Перетца засмучувало, що українці, на відміну, скажімо, від поляків, мало цікавилися національною літературою та культурою, а це наводило на думку про недостатню розвиненість у них національної свідомості. Обґрунтовуючи свою думку, Володимир Миколайович у листі до П. Г. Житецького навів приклад із власної педагогічної діяльності: «Уявіть, який нікчемний інтерес до малор[осійської] літерат[ури]: у мене – не приховую від Вас – було в цьому півріччі 2, а наприкінці – 1 слухач! І це в С[анкт]-П[етербурзі], у центрі, де студ[ентів]-малоросів чимало... Але мені здавалося, що студенти мали б цікавиться цим: адже поляки – слухають... Допустимо, слухають "задля політики" – але все-таки чомусь та навчаються, а, головне, мають націон[альну] самосвідомість» [9, арк. 2 зв.–3].

Сам В. М. Перетц завжди користувався слушною нагодою для популяризації української літератури та культури. Зокрема, газета «Північний кур'єр», яка щоденно виходила в Санкт-Петербурзі під редакцією К. І. Арабажина, у 1900 р. розпочала публікацію його «Нарисів з історії малоросійської літератури». У листі П. Г. Житецькому від 2 грудня 1900 р. Володимир Миколайович писав: «На днях я виступив у "Пів[нічному] кур'єрі" з низкою заміток про давню малорос[ійську] літературу. Мета їх – показати людям, які зі слів "Нового ча[су]" і [Т. Д.] Флор[инського] судять про малоро[сійську] мо[ву] та літературу, – що ця остання не тільки існує (середній читач у нас в цьому навіть сумнівається), але

навіть має славне минуле і дала чимало літературі малоросійській» [8, арк. 1 зв.]. Але вже 22 грудня 1900 р. газету було закрито, і В. М. Перетцу не вдалося опублікувати свою працю в повному обсязі.

У листі від 14 квітня 1901 р. Володимир Миколайович повідомив П. Г. Житецького ще про одну свою «цінну знахідку». Вчений відшукав збірник кінця XVII ст., що складався з близько 40 українських пісень, з яких більше половини були народними. «Радості моїй не було меж», – захоплено писав дослідник Павлу Гнатовичу [18, арк. 2 зв.]. В. М. Перетц мав намір опублікувати збірник давніх українських віршів, до якого він планував включити і «Ламент», що був надрукований у Острозі в XVII ст. і який раніше досліджував П. Г. Житецький. «До речі, – писав Володимир Миколайович київському філологу, – і в літературній історії української мови, і в думках про ліричні думи Ви згадуєте про цікаву пам'ятку та наводите з неї витяги – це “Ламент” 1636 р. ... було б дуже корисно для мене, – (я великий егоїст), якби Ви повністю опублікували її, а не у витягах. Добре було б, якби Ви дозволили мені зробити копію і з описом рукопис вмістити у “Літературному віснику”» [19, арк. 2 зв.]. П. Г. Житецький дослухався до прохань колеги і незабаром опублікував «Ламент» у «Записках НТШ», що викликало задоволення з боку В. М. Перетца [17, арк. 1].

Декілька слів варто сказати про «Літературний вісник» і про співпрацю з цим журналом українських учених. У листі від 29 грудня 1900 р. В. М. Перетц інформував П. Г. Житецького, що в Санкт-Петербурзі започатковано видання історико-літературного та бібліографічного журналу «Літературний вісник», одним із редакторів якого став А. І. Лященко, що активно співпрацював із «Киевской стариной» і був давнім товаришем Володимира Миколайовича [19, арк. 2]. Додамо, що в 1926 р. А. І. Лященка за рекомендацією В. М. Перетца буде обрано членом-кореспондентом Всеукраїнської академії наук. Володимир Миколайович запропонував П. Г. Житецькому взяти участь у новоствореному журналі або публікацією листування з якимось громадським діячем, або статтею [19, арк. 2 зв.]. Сам В. М. Перетц досить активно співпрацював із «Літературним вісником», опублікувавши в ньому впродовж 1901–1902 рр. 7 статей і 19 рецензій. Серед них були й розвідки на українську тематику: стаття «Нарис бібліотеки Києво-Софійського собору» та декілька рецензій, наприклад, на працю Б. Д. Грінченка «Література українського фольклору. 1777–1900. Чернігів, 1901» та ін. [20, с. 237–239].

В. М. Перетц, до того ж, також радив П. Г. Житецькому налагодити співпрацю з таким виданням Петербурзької академії наук, як «Відомості Відділення російської мови і словесності Академії наук», адже публікація давала можливість ознайомити наукове співтовариство зі своїми дослідженнями, а, крім того, співпраця з журналом була корисною й у матеріальному плані. Зокрема, Володимир Миколайович у листі від 6 жовтня 1901 р. писав П. Г. Житецькому, що «гонорар у “Відомостях” – 2 рубля за сторінку статей і 3 рубля – за сторінку рецензій, [а також] дають, зазвичай, 100 відбитків, крім гонорару, gratis (безкоштовно. – А. Ш.)» [16, арк. 2]. І далі В. М. Перетц зазначив: «Зважаючи на те, що «Записки Товариства

імені Шевченка» не платять нічого – було б корисно і приємно подати щось до “Відомостей”, редактором котрих є Олександр Миколайович Пипін (по часті статей) і Олексій Олександрович Шахматов (по часті рецензій)» [16, арк. 2].

У листі від 5 жовтня 1902 р. читаємо про чергову знахідку В. М. Перетца, яка спонукала його звернутися до П. Г. Житецького: «Задумав писати Вам... задля того, щоб поділитися з Вами почуттями ще від однієї знахідки: виписав я із Вільно рукоп[исний] збірничок, за описом “Богогласник XVIII ст.”. Думаю, – кінця XVII ст.; особливо давня його латинська частина, кирилична – новіша. Кирилицею зазвичай писали ц[ерковно]-сл[ов’янською] мов[ою]. Зате латинськими буквами – декілька малоросійських і дуже (на мій пог[ляд], для тієї епохи) гарно записаних ліричних пісень. Не народні вони – без сумніву, але важливі ці нові відомості, які вказують, що коло відомих авторів (Мазепа, Климентій та ін.) – стає все ширше» [21, арк. 1 зв.]. Дослідник планував опублікувати статтю про збірник у «Відомостях Відділення російської мови і словесності Академії наук». Крім того, в листі до Павла Гнатовича В. М. Перетц зазначив, що ним підготовлено до друку та передано до видання Петербурзької академії наук ще низку розвідок про українських поетів початку XVIII ст., зокрема Ф. Прокоповича, Климентія Зиновіїва та ін. [21, арк. 2–2 зв.].

Варто вказати, що в 1902 р. В. М. Перетц видав третій том «Історико-літературних досліджень і матеріалів» – «Із історії розвитку російської поезії XVIII ст.». Цю працю, де розглядалися питання переходу від силабічного до тонічного віршотворення в українській та російській поезії XVIII ст., Володимир Миколайович захистив як докторську дисертацію. За неї В. М. Перетца було нагороджено малою Ломоносовською премією Петербурзької академії наук. Важливою для вченого була оцінка його дослідження і київськими філологами. Разом з листом від 6 березня 1902 р. Володимир Миколайович надіслав П. Г. Житецькому примірник своєї книги, зауваживши, що це «новий натхненний плід» його праці, адже, як зазначив автор, без «захоплення ідеєю» важко було швидко опрацювати такий великий за обсягом матеріал [10, арк. 1]. В. М. Перетц наголосив на тому, що окремі глави його книги написані під впливом досліджень українських учених. Зокрема, в листі він зауважив: «Зверніть увагу... вони (глави книги. – А. Ш.) написані хоча не у Вашому дусі та стилі (я поганий стиліст, і писання моє грубе і недбале), але багато чим я зобов’язаний все-таки – Вам і М. І. Петрову. Боюся, якщо не вгодив моїм віжитіям в область давньої малор[осійської] поезії» [10, арк. 1 зв.–2].

У листі від 23 грудня 1902 р. В. М. Перетц розповів П. Г. Житецькому про задачу, яку він поставив перед собою, досліджуючи історію української літератури. Зокрема, Володимир Миколайович наголосив: «Моя мрія – років через 5 (якщо буду жити) надрукувати нарис загального характеру про давню малоросійську поезію і літературу, щоб вийшла струнка картина зросту малоросійської літератури і образів протягом XV–XVIII ст. А якщо сили та бадьорість не зрадять, – я виконаю менш або більш добре свою задачу» [14, 2 зв.]. Зазначимо, що В. М. Перетц

поставлену перед собою задачу виконав, адже протягом усього життя сумлінно досліджував історію української літератури, присвятивши їй десятки праць. Назвемо деякі з них: «Нариси давньої малоросійської поезії» (1903), «Нові відомості для історії давньої української лірики» (1907), «Найближчі завдання вивчення історії української літератури» (1908), «Вірші ієромонаха Климентія Зиновіїва сина» (1912), «Давня українська література (XV–XVIII ст.)» (1916), «Основні моменти в розвитку української літератури» (1918), «"Слово о полку Ігоревім". Пам'ятка феодальної України–Русі XII віку» (1926), «Дослідження і матеріали до історії давньої української літератури XVI–XVIII ст.» (1926, 1928, 1929, 1962) [20].

В. М. Перетц щиро бажав, щоб українську культуру досліджували якомога більше українських учених. З цього приводу він скаржився П. Г. Житецькому: «Одне прикро: пишу я, "кацап", – щирі українці з киян, із молоді, – воліють все, крім рідної літератури! Прикро і боляче» [14, арк. 2 зв.]. У листах Володимир Миколайович неодноразово звертав увагу й на те, що йому складно налагодити плідну співпрацю з київськими вченими. Так, у листі від 5 листопада 1902 р. В. М. Перетц зазначив, що, маючи низку підготовлених праць на українську тематику, він не в змозі їх опублікувати в Києві, адже місцеві вчені просто не відповідають на його листи. «Запропонував би щось, – писав Володимир Миколайович П. Г. Житецькому, – в Тов[ариство] Нест[ора] літоп[исця], – але там народ гордий: мені [М. П.] Дашкевич[ич] минулого року навіть не відповів на лист, який містив пропозицію матеріалу для "Читань [в Історичному товаристві Несторалітописця]"; та й самого журналу не надсилають давно, хоча я і писав [І. М.] Каманіну. Що тут поробиш!» [14, арк. 2 зв.].

Слід зазначити, що В. М. Перетц мав велику потребу в спілкуванні та співпраці з українськими вченими, цікавився їхніми публікаціями та українським науковим життям загалом. Так, у листі до П. Г. Житецького від 12 грудня 1900 р. він зауважив: «З прикрістю дізнався, що М. П. Дашкевич і В. П. Науменко хворі. Ймовірно, з цієї причини від першого я не маю відповіді, а від другого – № 12 "Київської старини", в числі читачів якої перебуваю вже дуже давно – і як нема №, – так починаю нудьгувати. Вона мене частково пов'язує з Києвом» [9, арк. 3]. Довідавшись про смерть українського письменника та лексикографа О. Я. Кониського, Володимир Миколайович наголосив, що це є «важкою втратою» для української літератури [8, арк. 2 зв.]. В. М. Перетц, по змозі, допомагав українським ученим у їхніх наукових дослідженнях, зокрема й П. Г. Житецькому. За дорученням Павла Гнатовича він розшукав у Санкт-Петербурзі видання різних років «Першого навчання отрокам» Ф. Прокоповича та дослідив, наскільки вони різняться між собою [22, арк. 1, 2–2 зв.; 23, арк. 1]. Надавав Володимир Миколайович і консультації П. Г. Житецькому щодо творів Д. Ростовського (Д. С. Туптала) [23, арк. 1].

Досліджуючи історію давньої української літератури, В. М. Перетц мріяв переїхати до Києва та працювати в Університеті св. Володимира. Захистивши докторську дисертацію 7 квітня 1902 р., він сподівався отримати в Києві посаду професора російської мови і словесності. П. Г. Житецький рішуче підтримував

наміри молодого талановитого вченого, і саме Павло Гнатович повідомив В. М. Перетца про оголошений в університеті конкурс на посаду професора російської мови і словесності після смерті П. В. Владимирова [24, арк. 1]. А вже в листі від 21 лютого 1903 р. Володимир Миколайович писав П. Г. Житецькому: «Здається, Ваше пророцтво про те, що я буду-таки в Києві, починає справдовуватися. На днях я отримав повідомлення... що факультет (історико-філологічний факультет Університету св. Володимира. – А. Ш.)... зупинився на мені. І то слава Богу» [25, арк. 1].

Обрання В. М. Перетца на посаду професора Університету св. Володимира стало, певною мірою, несподіваним і для самого претендента – українофіла й ліберала. Відповідаючи на вітання П. Г. Житецького, 15 березня 1903 р. Володимир Миколайович зауважив: «Щиро дякую Вам за вітання: і якщо справа піде далі тим же темпом, то Ви будете великим пророком, а я – київським обивателем в цьому ж році. Уявіть собі, що я отримав звістку про вибори від самого [Т. Д.] Флор[инського], та ще і телеграмою, в 2 години ночі... Він повідомив, що мене обрано 10^ю голосами проти 2^х (!), тобто майже одногосно... Тепер запитання, як Рада (Вчена Рада Університету св. Володимира. – А. Ш.) поставиться до мого обрання. Якщо ж я пройду й там, – то моє бажання здійсниться: мої пітерські друзі побачать, що можливо і без забігань із заднього ганку до міністерства і без протекції п[анів] чиновників стати проф[есором] Унів[ерситету] і що Київ в цьому відн[ошенні] набагато вище Петербурга, де проф[есорське] призначення здійснюється з повним порушенням правил етики і законності і залежить від угоди між деканом і начальником відділу в міністерстві» [26, арк. 1–1 зв.].

Переїхавши до Києва восени 1903 р., В. М. Перетц не припинив листуватися з П. Г. Житецьким, хоча тепер і мешкав з ним в одному місті. Він надсилав листи Павлу Гнатовичу, коли хворів і не міг відвідати колегу чи коли перебував у від'їзді або виїздив з Києва під час відпусток, адже мав бажання поділитися зі старшим товаришем думками і планами та дізнатися про стан здоров'я й справи самого П. Г. Житецького. У листі від 5 квітня 1904 р. В. М. Перетц сповіщав Павла Гнатовича: «Я все сиджу дома, марно пориваючись залишити свою клітку! В мене болить за шлунком – на ґрунті виснаження... Читаю дещо та ще задумав переписати дрібні матеріали з історії драми; хочу їх надіслати до "Відомостей Від[ділення] р[осійської] м[ови]", можливо [О. М.] Пипін й тисне... матеріал мій – штук 7–8 інтермедій польських, білоруських і малоруських. Якщо просиджу ще – напишу статейку і для "Записок Товариства ім[ені] Шевч[енка]" – з історії народно-поет[ичних] зворотів мови» [27, арк. 1–1 зв.]. У листі від 14 серпня 1904 р., який В. М. Перетц написав під час відпустки, відпочиваючи у с. Васильково Новгородської губернії, читаємо: «Я Вам писав одного разу і, зізнаюсь, побоювався і донині побоююся відносно Вашого здоров'я: як то Ви поживаєте? І що робите? Як просувається Ваша праця про переклади Євангелія? Днями починаю укладатися і в двадцятих числах їду до Пітера, а потім до Києва, де в першу голову нагряну до Вас» [28, арк. 1–1 зв.].

Надсилав В. М. Перетц листи П. Г. Житецькому і зі швейцарської Лозанни, де лікувався. У листах із Швейцарії відчувається туга вченого за рідною землею, вірними товаришами, творчою роботою. 20 червня 1906 р., щойно прибувши на курорт, він пише Павлу Гнатовичу: «Вітаю Вас з далекої чужини, скучаю страшно. Вчора приїхав, а вже хочу до Полтавської губернії! До біса гори і озера! До біса тумани і дощі! ... Просто біда. Заздрю киянам. Не годжуся я в туристи» [29, 1]. Ті ж мотиви – і в листі від 11 липня: «Ось і я, дорогий мій Павло Гнатович, взявся неволею за олівець. Лежу вже 9^ю добу на спині після операції... Мрію їхати додому, та біда – прийдеться тут пролежати ще тижня два... Але до 1 серпня у Києві буду неодмінно... Як Ви поживаєте? Я так давно не бачив Вас. Так давно не чув нічого – що скучив. Знаю, що Вам важко писати, але, якщо вистачить сил, надрапайте хоч трохи» [30, арк. 1–1 зв.].

Перебуваючи в Лозанні, В. М. Перетц не забував про українські справи. 1906 р. Володимир Миколайович виступив із проектом відкриття в університетах кафедр української історії, літератури, мови, етнографії та звичаєвого права. Вийжджаючи за кордон, він в «Киевской старине» та в київській газеті «Відгоски життя» опублікував статті з цього питання, і йому було цікаво, як відгукнулася на його публікації українська громадськість. У листі від 11 липня 1906 р. В. М. Перетц запитував у П. Г. Житецького, чи читав він його статті про українські кафедри і чи «не чутно де лайки» або заперечень. Володимир Миколайович мав намір продовжити боротьбу за відкриття українознавчих кафедр в університетах і тому хотів «підкувати міцніше» свій проект і видрукувати його окремою брошурою [30, арк. 1 зв.–2].

У Києві з ініціативи та під керівництвом професора В. М. Перетца діяв Семінарій російської філології, в роботі якого брали участь студенти Університету св. Володимира, слухачки Київських вищих жіночих курсів і вечірніх приватних жіночих історико-філологічних курсів. Учасники Семінарію готували й обговорювали реферати з питань історіографії, археографії, палеографії, текстології, теорії літератури, методології та історії літературознавства, історії давньоруської писемності, історії нової і новітньої літератури, історії слов'янських і західноєвропейських літератур, історії мови і словесності, народної творчості тощо. Особлива увага під час занять зверталася на вивчення матеріалів, що стосувалися історії давньої української літератури. Талановитому педагогу В. М. Перетцу вдалося залучити до Семінарію здібну молодь, яка прагнула до вивчення української літератури, та прищепити їй любов до наукової діяльності. Про своїх учнів вимогливий учитель писав у листі до П. Г. Житецького від 24 грудня 1906 р.: «Я взагалі якось зневірився у можливості живого наукового спілкування в Києві: моя невелика купка молоді – славні хлопці, але дуже повільні! На складання реферату їм потрібно майже місяць» [31, арк. 2 зв.]. Володимир Миколайович став засновником київської філологічної школи. Понад вісімдесят вихованців Семінарію російської філології (в київський період його діяльності) перші кроки в науці зробили під керівництвом В. М. Перетца.

Значну роль В. М. Перетц відіграв і у створенні Українського наукового товариства в Києві (далі – УНТ). У листі до П. Г. Житецького від 24 грудня 1906 р. Володимир Миколайович зауважив: «Мене дуже цікавить ідея заснування в Києві наукового товариства – це буде живіше “Нестора”! Боюся тільки, що місцеві вчені будуть лінуватися або страждати абсентеїзмом» [32, арк. 1 зв.–2]. Сенс життя В. М. Перетц убачав у слугуванні науці, і саме цього він очікував від інших учених. А прикладом для Володимира Миколайовича була наукова і громадська діяльність П. Г. Житецького та його соратників, які за несприятливих умов кінця XIX ст. наполегливо організовували українське наукове життя.

Щодо пасивності українських учених початку XX ст. В. М. Перетц у листі до Павла Гнатовича від 8 липня 1908 р. зауважив: «Хто і якою силою зможе гальванізувати цих людей – живих, але які віддають життєві сили, по-перше, – особистим інтересам, а по-друге, вже громадським справам! Їй богу, гурток співробітників «Київської старовини» 1^х років був дружніше... Ні, час не [18]70[-x]. “Небезпеки” менше – але і “сила спротиву небезпеці” зменшилася» [32, арк. 1 зв.]. Ці слова Володимир Миколайович писав, перебуваючи в песимістичному настрої. Вони містяться в останньому із тих листів В. М. Перетца до П. Г. Житецького, що збереглися. Проте немає сумніву, що Володимир Миколайович вірив у відродження українського наукового життя, до чого він докладав усіх зусиль. А зразком для нього було жертвне життя П. Г. Житецького, який зумів піднятися в науці на не досяжні для багатьох висоти. Павло Гнатович, своєю чергою, завжди вірив у талант і організаторські здібності В. М. Перетца і всебічно підтримував молодшого колегу. І Володимир Миколайович не мав права розчаровувати свого вчителя, тому він вирішив на мажорній ноті завершити листа до П. Г. Житецького, наголосивши: «Але Вас прошу, – не перебувайте у меланхолії. Ви прожили майже вдвічі проти мого та краще знаєте людей. Зверху – видніше. Обнімаю Вас. Ваш В. Перетц» [32, арк. 1 зв.].

Додамо, що УНТ у Києві відіграло видатну роль в організації українського наукового життя на початку XX ст. В. М. Перетц очолював філологічну секцію УНТ і був одним із редакторів «Записок Українського наукового товариства в Києві», на сторінках яких учений опублікував розвідки, присвячені П. Г. Житецькому: «Павло Житецький. До ювілею 45-літньої наукової діяльності» (1908) і «До біографії П. Житецького – його магістерський іспит» (1914). Після смерті П. Г. Житецького Володимир Миколайович написав для українських і російських наукових журналів статті-некрологи, присвячені пам'яті свого вчителя та провідника в науці [20, с. 242–245].

Наукова новизна дослідження полягає в залученні до наукового обігу листів академіка В. М. Перетца до видатного українського історика літератури, мовознавця, етнографа, лексикографа та педагога П. Г. Житецького, що зберігаються у фонді І «Комплексний фонд “Літературні матеріали”. Зібрання літературних творів і документів поч. ХІІ–ХХ ст.» ІР НБУВ і доповнюють відомості про життя, діяльність і творчість учених.

Висновки. Цінним джерелом для розкриття становлення В. М. Перетца як ученого та дослідника історії давньої української літератури є комплекс його листів до П. Г. Житецького, що досі залишався поза увагою дослідників. Аналіз епістолярних документів дає змогу зробити висновок про значний вплив П. Г. Житецького на формування наукових зацікавлень В. М. Перетца та розвиток його наукової діяльності. Всебічна підтримка П. Г. Житецьким науково-організаційної діяльності В. М. Перетца сприяла його утвердженню в українському науковому співтоваристві. Листи розкривають багаторічну плідну співпрацю та щире дружбу між видатними вченими, основою яких була любов до української літератури і науки.

Список використаних джерел

1. Російський державний архів літератури і мистецтва. Ф. 1277. Оп. 1. Спр. 27. 37 арк.
2. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ). Ф. І. Од. зб. 48705–48735.
3. Шаповал А. І. Епістолярна спадщина академіка В. М. Перетца у фондах Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Київ, 2016. Вип. 44. С. 668–683; Крылов В. В. Из эпистолярного наследия академика В. Н. Перетца // Вестник Российской академии наук. Москва, 1994. Т. 64, № 2. С. 148–153.
4. Шаповал А. І. Діяльність В. М. Перетца щодо збереження українських історико-культурних пам'яток (за матеріалами епістолярію вченого) // Київські історичні студії: зб. наук. праць. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. № 1. С. 135–140; Робинсон М. А., Сазонова Л. И. О судьбе гуманитарной науки в 20-е годы по письмам В. Н. Перетца М. Н. Сперанскому // Труды Отдела древнерусской литературы Института русской литературы. Санкт-Петербург : Дмитрий Буланин, 1993. Т. 48. С. 458–471.
5. Шаповал А. І. Листи видатних літературознавців В. М. Перетца і В. П. Адріанової-Перетц до письменника і історика І. Ф. Єрофеева // Архіви України. Київ, 2017. Вип. 1. С. 220–241; Шаповал А. І. Співпраця академіка В. М. Перетца з вченими Ніжина (за епістолярними матеріалами) // Ніжинська старовина. Ніжин; Київ, 2018. Вип. 25 (28). С. 73–82; Василюк О. Д. Листи В. Перетца до А. Кримського у фондах Інституту рукопису НБУВ // Східний світ. Київ, 2010. № 3. С. 5–9.
6. Шаповал А. І. Співпраця академіка В. М. Перетца з європейськими вченими (за епістолярними документами) // Evropský filozofický a historický diskurz. Praha, 2018. Svazek 4, 4 vydání. S. 36–43; Шаповал А. І. Листування академіка В. М. Перетца з вченими Чехословаччини // Evropský filozofický a historický diskurz. Praha, 2019. Svazek 5, 1 vydání. S. 27–33.
7. ІР НБУВ. Ф. І. Од. зб. 48705. Арк. 1–2 зв.
8. Там само. Од. зб. 48706. Арк. 1–2 зв.
9. Там само. Од. зб. 48707. Арк. 1–3 зв.
10. Там само. Од. зб. 48713. Арк. 1–2.
11. Там само. Од. зб. 48714. Арк. 1–2 зв.

12. Шаповал А. І. Наукова співпраця В. М. Перетца та М. І. Петрова через призму епістолярних джерел // Рукописна та книжкова спадщина України. Київ, 2018. Вип. 22. С. 128–140.

13. Франко И. В. Н. Перетц – малорусские вирши и песни в записях XVI–XVIII в. // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Т. XXXVIII, кн. VI. Львів, 1900. С. 41–46.

14. ІР НБУВ. Ф. І. Од. зб. 48721. Арк. 1–2 зв.

15. Шаповал А. І. Наукова співпраця І. Я. Франка і В. М. Перетца (за епістолярними джерелами) // Київські історичні студії. Київ, 2018. № 2. С. 11–17.

16. ІР НБУВ. Ф. І. Од. зб. 48710. Арк. 1–2 зв.

17. Там само. Од. зб. 48724. Арк. 1–2 зв.

18. Там само. Од. зб. 48709. Арк. 1–2 зв.

19. Там само. Од. зб. 48708. Арк. 1–2 зв.

20. Адрианова-Перетц В. П. Список печатных трудов академика В. Н. Перетца // Перетц В. Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII веков. Москва–Ленинград, 1962. С. 234–254.

21. ІР НБУВ. Ф. І. Од. зб. 48720. Арк. 1–2 зв.

22. Там само. Од. зб. 48711. Арк. 1–2 зв.

23. Там само. Од. зб. 48712. Арк. 1–2 зв.

24. Там само. Од. зб. 48717. Арк. 1–2 зв.

25. Там само. Од. зб. 48722. Арк. 1–2 зв.

26. Там само. Од. зб. 48723. Арк. 1–2 зв.

27. Там само. Од. зб. 48727. Арк. 1–2.

28. Там само. Од. зб. 48728. Арк. 1–2.

29. Там само. Од. зб. 48733. Арк. 1–1 зв.

30. Там само. Од. зб. 48732. Арк. 1–2 зв.

31. Там само. Од. зб. 48734. Арк. 1–2 зв.

32. Там само. Од. зб. 48735. Арк. 1–1 зв.

References

1. Fond 1277, Inventory 1, Unit 27. The Russian State Archive of Literature and Arts, Moscow. [In Russian].

2. Fond 1, Unit 48705–48735. The Institute of Manuscript of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (hereinafter IM VNLU). [In Russian].

3. Shapoval, A. I. (2016). Epistoliarna spadshchyna akademika V. M. Perettsa u fondakh Instytutu arkhivoznavstva Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Epistolary heritage of academician V. M. Peretts in the fonds of the Institute of Archival Studies of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Scientific works of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Is. 44, pp. 668–683. Kyiv. [In Ukrainian]; Krylov, V. V. (1994). Iz epistoliarnogo nasledia akademika V. N. Perettsa [From epistolary heritage of academician V. N. Peretts]. In *Vestnik Rossiiskoi akademii nauk* [Bulletin of the Russian Academy of Sciences]. Vol. 64, No. 2, pp. 148–153. [In Russian].

4. Shapoval, A. I. (2016). Diialnist V. M. Perettsa shchodo zberezhennia ukrainskykh istoriko-kulturnykh pamiatok (za materialamy epistoliaruiu vchenoho) [V. M. Peretts's activity on preservation of Ukrainian historical and cultural heritage (based on scientist's epistolary)]. In *Kyivski istorychni studii* [Kyiv Historical Studies]. No. 1, pp. 135–140. Kyiv. [In Ukrainian]; Robinson, M. A., Sazonova, L. I. (1993). O sudbe gumanitarnoi nauki v 20-e gody po pismam V. N. Perettsa M. N. Speranskomu [About the fate of the humanity science in the 20s according to V. N. Peretts's letters to M. N. Speransky]. In *Trudy Otdela drevnerusskoi literatury Instituta russkoi literatury* [Proceedings of the Department of Old Russian Literature of the Institute of Russian Literature], Vol. 48, pp. 458–471. Saint Petersburg [In Russian].

5. Shapoval, A. I. (2017). Lysty vydatnykh literaturoznavtsiv V. M. Perettsa i V. P. Adrianovoi-Peretts do pysmennyka i istoryka I. F. Yerofeieva [The letters of literary critics V. M. Peretts and V. P. Adrianova-Peretts to writer and historian I. F. Yerofeiev]. In *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine]. Is. 1, pp. 220–241. Kyiv. [In Ukrainian]; Shapoval, A. I. (2018). Spivpratsia akademika V. M. Perettsa z vchenymy Nizhyna (za epistoliarnymi materialamy). [Cooperation of the academician V. M. Peretts with scientists of Nizhyn (on epistolary materials)]. In *Nizhynska starovyna* [Old Nizhyn], Is. 25 (28), pp. 73–82. Nizhyn; Kyiv. [In Ukrainian]; Vasyliuk, O. D. (2010). Lysty V. Perettsa do A. Krymskoho u fondakh Instytutu rukopysu NBUV [Volodymyr Peretts's letters to Agathangel Krymsky in the funds of Institute of Manuscript of the VNLU]. In *Skhidnyi svit* [The World of the Orient]. No. 3, pp. 5–9. Kyiv. [In Ukrainian].

6. Shapoval, A. I. (2018). Spivpratsia akademika V. M. Perettsa z yevropeiskymy vchenymy (za epistoliarnymi dokumentamy) [Cooperation of academician V. M. Peretts with European scholars (according to epistolary documents)]. In *Evropský filozofický a historický diskurz* [European Philosophical and Historical Discourse]. Vol. 4, Is. 4, pp. 36–43. Praha. [In Ukrainian]; Shapoval, A. I. (2019). Lystuvannia akademika V. M. Perettsa z vchenymy Chekhoslovachchyny [Correspondence of the academician V. M. Peretts with scientists of Czechoslovakia]. In *Evropský filozofický a historický diskurz* [European Philosophical and Historical Discourse]. Vol. 5, Is. 1, pp. 27–33. Praha. [In Ukrainian].

7. Fond 1, Unit 48705. IM VNLU. [In Russian].

8. Fond 1, Unit 48706. IM VNLU. [In Russian].

9. Fond 1, Unit 48707. IM VNLU. [In Russian].

10. Fond 1, Unit 48713. IM VNLU. [In Russian].

11. Fond 1, Unit 48714. IM VNLU. [In Russian].

12. Shapoval, A. I. (2018). Naukova spivpratsia V. M. Perettsa ta M. I. Petrova cherez pryzmu epistoliarnykh dzherel [The scientific cooperation of V. M. Peretts and M. I. Petrov through the prism of epistolary sources]. In *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* [Manuscript and Book Heritage of Ukraine]. Is. 22, pp. 128–140. Kyiv. [In Ukrainian].

13. Franko, I. Ya. (1900). V. N. Peretts – malorusskie virshi i pesni v zapisiakh XVI–XVIII v. [V. N. Peretts – the Little Russian verses and songs in records of the 16th –18th centuries]. In *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka* [Notes of the Shevchenko Scientific Society]. Vol. 38, Book 6, pp. 41–46. Lviv. [In Russian].

14. Fond 1, Unit 48721. IM VNLU. [In Russian].
15. Shapoval, A. I. (2018). Naukova spivpratsia I. Ya. Franka i V. M. Perettsa (za epistolarnymy dzherelamy) [Scientific cooperation between I. Ya. Franko and V. M. Peretts (from epistolary sources)]. In *Kyivski istorychni studii* [Kyiv Historical Studies]. No. 2 (7), pp. 111–117. Kyiv. [In Ukrainian].
16. Fond 1, Unit 48710. IM VNLU. [In Russian].
17. Fond 1, Unit 48724. IM VNLU. [In Russian].
18. Fond 1, Unit 48709. IM VNLU. [In Russian].
19. Fond 1, Unit 48708. IM VNLU. [In Russian].
20. Adrianova-Perettc, V. P. (1962). Spisok pechatnykh trudov akademika V. N. Perettsa [List of printing works of Academician V. N. Peretts]. In Peretts V. N. *Issledovania i materialy po istorii starinnoi ukrainskoi literatury XVI–XVIII vekov* [Researches and materials on history of old Ukrainian literature of the 16th–18th centuries]. Moscow; Leningrad. PP. 234–254. [In Russian].
21. Fond 1, Unit 48720. IM VNLU. [In Russian].
22. Fond 1, Unit 48711. IM VNLU. [In Russian].
23. Fond 1, Unit 48712. IM VNLU. [In Russian].
24. Fond 1, Unit 48717. IM VNLU. [In Russian].
25. Fond 1, Unit 48722. IM VNLU. [In Russian].
26. Fond 1, Unit 48723. IM VNLU. [In Russian].
27. Fond 1, Unit 48727. IM VNLU. [In Russian].
28. Fond 1, Unit 48728. IM VNLU. [In Russian].
29. Fond 1, Unit 48733. IM VNLU. [In Russian].
30. Fond 1, Unit 48732. IM VNLU. [In Russian].
31. Fond 1, Unit 48734. IM VNLU. [In Russian].
32. Fond 1, Unit 48735. IM VNLU. [In Russian].

Andrii Ivanovych Shapoval,

Candidate of Historical Sciences, Senior Researcher

Senior Researcher of the Department of Archeography, Institute of Archival Studies, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

ORCID: 0000-0003-1188-5142

e-mail: shai196@ukr.net

«Only in You I found a response to the interests, which have completely captivated me»: taken from correspondence between Volodymyr Peretts and Pavlo Zhytetskyi

The aim of the research is to analyse the correspondence between Volodymyr Peretts (Ukrainian and Russian philologist, researcher of Old Ukrainian literature, academician of St. Petersburg and All-Ukrainian Academies of Sciences) and Pavlo Zhytetskyi (exemplary Ukrainian literature historian, linguist, ethnographer, lexicographer, teacher, and corresponding member of St. Petersburg Academy of Sciences). The correspondence is preserved at the Institute of Manuscript of V. I. Vernadskyi National Library

of Ukraine. **The methodology** of the research presupposes the implementation of biographical, historical-systematic, social-psychological, prosopographical, and comparative methods. The aforementioned methodological approach allows the analysis of the correspondence between Volodymyr Peretts and Pavlo Zhytetskyi to uncover their scientific collaboration. **The scientific novelty** of the research can be found in the introduction of the correspondence into scientific circulation. The correspondence is preserved in fond I «Combined fond “Literary materials”. Collection of literary works and documents from the beginning of the 12th to 20th centuries» in the Institute of Manuscript of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. These unique epistolary documents give information about the life, activities and works of both scientists. **Conclusions.** Volodymyr Peretts’ correspondence with Pavlo Zhytetskyi constitutes a valuable source, which illustrates Peretts’ formation as a scientists and his research of the history of Old Ukrainian literature. Moreover, this correspondence has longly remained beyond the scope of attention among researches. The analysis of epistolary documents leads to a conclusion regarding considerable influence of Pavlo Zhytetskyi on the formation of scientific interests of Volodymyr Peretts and the development of his scientific activity. Comprehensive support of Zhytetskyi’s part regarding Peretts’ scientific-organizational activity contributed the establishment of the latter within Ukrainian scientific community. The correspondence unveils a long-standing productive collaboration and genuine friendship, based on love and affection towards Ukrainian literature and science, between the renowned scholars.

Key words: Volodymyr Peretts, Pavlo Zhytetskyi, scientific collaboration, epistolary heritage, philology.

Андрей Иванович Шаповал,

кандидат исторических наук, старший научный сотрудник,

старший научный сотрудник отдела археографии Института архивоведения

Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

ORCID: 0000-0003-1188-5142

e-mail: shai196@ukr.net

«Только в Вас я нашел отзыв на те интересы, которые окончательно овладели мной»: из писем В. Н. Перетца к П. И. Житецкому

Цель работы – проанализировать письма украинского и русского филолога, исследователя давней украинской литературы, академика Петербургской и Всеукраинской академий наук В. Н. Перетца к выдающемуся украинскому историку литературы, языковеду, этнографу, лексикографу, педагогу, члену-корреспонденту Петербургской академии наук П. И. Житецкому, которые хранятся в Институте рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского. **Методология исследования** заключается в применении биографического, проблемно-хронологического, конкретно-исторического, историко-системного, социально-психологического, просопографического и сравнительно-исторического методов. Указанный методологический подход позволяет проанализировать письма В. Н. Перетца

к П. И. Житецкому с целью изучения научного сотрудничества между учеными. **Научная новизна** исследования заключается во введении в научный оборот писем академика В. Н. Перетца к П. И. Житецкому, которые хранятся в ф. I «Комплексный фонд «Литературные материалы». Собрание литературных произведений и документов нач. XII–XX вв.» Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского и дополняют сведения о жизни, деятельности и творчестве ученых. **Выводы.** Ценным источником для раскрытия становления В. Н. Перетца как ученого и исследователя истории давней украинской литературы является комплекс его писем к П. И. Житецкому, которые до сих пор оставались вне внимания исследователей. Анализ эпистолярных документов дает возможность сделать вывод о значительном влиянии П. И. Житецкого на формирование научных интересов В. Н. Перетца и развитие его научной деятельности. Всесторонняя поддержка П. И. Житецким научно-организаторской деятельности В. Н. Перетца способствовала его утверждению в украинском научном обществе. Письма раскрывают многолетнее продуктивное сотрудничество и искреннюю дружбу между выдающимися учеными, основой которого была любовь к украинской литературе и науке.

Ключевые слова: В. Н. Перетц, П. И. Житецкий, научное сотрудничество, эпистолярное наследие, филология.

*Стаття підготовлена 29 березня 2019 року;
подана до друку 2 квітня 2019 року.*